

Een bizon uit Loon op Zand

Wie een bizon wil vinden, zal daarvoor niet meteen in Loon op Zand gaan zoeken. Tóch werd er in 1982 een gesignaleerd bij de Plakke.

In mijn jeugd werd nog onderscheid gemaakt tussen de Eerste, Tweede en Derde Plakke, vennen ten zuidwesten van Loon op Zand, waarschijnlijk restanten van een oude rivierarm. Er kon 's-winters nog volop op worden geschaatst, zoals in die strenge winter van 1947, toen er nog enthousiast ijshockey werd gespeeld met een zelfgemaakte stick en een houtblokje. Maar toen Marinus van Onzenoort rond die tijd met behulp van smalspoormaterieel een uitgebreide herontginning rond de vennen uitvoerde, nam de plantengroei in het water als gevolg van de bemesting in de directe omgeving al gauw zulke vormen aan dat alles dicht groeide. Het had nog erger gekund: de landbouwer Haagh, wonend op 'het Eind van Dongen', had zelfs vergunning om de hele Plakke te dempen met grond van het bos ten westen van het water. Achteraf kunnen we alleen van geluk spreken dat hij van dit voornemen ten slotte eigener beweging heeft afgezien.

Ten noorden van de vennen lagen o.a. akkers van Jan Bink en Jan van der Lee. Op die laatste ontdekten Pieter van Beers, pater Johan Rijkers en frater Waldemar Melis eind jaren veertig, bij gelegenheid van de herontginning, een aantal vondsten uit de steentijd. Na 1950 was ik de enige die er nog regelmatig zocht, maar daarna kwamen allerlei nieuwe kapers op de kust, vooral uit de Langstraat en uit Tilburg.

In 1982 trok mijn vriend Ton van Grunsven uit Drunen zijn regelmatige baantjes over de akker. Hij stootte op een prehistorisch stenen aambeeldje, maar het ding was nogal zwaar om in zijn pukkel te stoppen: 2600 gram is wel wat meer dan het gewicht van een paar pijlpuntjes. Daarom parkeerde hij de vondst voorlopig aan de rand van het veld en zocht verder. Toen hij op huis aan wilde gaan, arriveerde juist Nico de Bonth uit Nieuwkuijk, die ook ging zoeken. Ton vertelde hem van het aambeeld: hij mocht dat gerust meenemen. Maar Nico, een boom van een kerel, achtte zich waarschijnlijk toch te fijn gebouwd om met die steen te gaan zeulen en hij liet hem liggen. Toen Ton van Grunsven er enige tijd later terug kwam, lag de kei er nog steeds en nu nam hij hem maar mee. Dat was zijn geluk. Bij het schoonmaken thuis bleek namelijk dat er door een prehistorische jager een dierafbeelding in gegraveerd was...

Aanvankelijk waren er nogal wat twijfels over de gravure. Wat moest ze voorstellen? We spraken wat lacherig over 't konijn van Loon op Zand', maar mijn leermeester, de bekende archeoloog A.M. Wouters, wees ons de weg. Het was een chargerende bizon, d.w.z. een bizon in volle aanval, rennend, kop aan de grond, de staart hoog opgestoken. Een dergelijk afbeelding is ook bekend als prehistorische grottschildering in het Spaanse Altamira. Onze vergissing werd meteen duidelijk: wij hadden de staart voor de oren van 'het konijn' aangezien. De gravure bleek een voor Nederland volkomen unieke vondst te zijn.

Om de bizon in zijn historisch verband te plaatsen moeten we ruim 12.000 jaar terug in de tijd. Het zeeniveau lag toen heel veel lager dan nu als gevolg van de immense hoeveelheden sneeuw en ijs die bij de polen waren opgeslagen in dit laatste deel van de ijstijd. De Noordzee bestond nog niet: dat was een uitgestrekt jachtgebied, waarin een tweetal grote zoetwatermeren lagen. Engeland was nog steeds verbonden met het Europese vasteland en de Thames was een zijrivier van de Rijn; samen mondden ze uit op de Doggersbank. De prehistorische grootwildjagers konden droogvoets vanaf het huidige Londen naar de Plakke lopen en gemakshalve namen ze daarbij uitstekende Engelse vuursteen mee om er hun werktuigen van te maken, want hier was geen geschikte vuursteen te vinden. Ze leefden in groepjes van ongeveer 25 personen. Hun wigwamvormige tenten van dierenhuiden sleepten ze op hun zwerftochten mee. Ze bleven nooit lang op dezelfde plaats, maar hun jaarcyclus was zo uitgekiend dat ze altijd voldoende te eten hadden. Tijdens de zalmtek bijvoorbeeld zorgden ze er voor dat ze bij de rivier zaten en de overvloedig gevangen vis werd dan

gedroogd als wintervoorraad. Ze maakten jacht op groot wild zoals paard, oerrund, bizon, eland en reuzenhert. Als jachtwapens gebruikten ze pijl en boog, werpsperen en harpoenen.

De meeste vondsten van de vindplaats Plakke III zijn veel jonger dan de bizon. Ze dateren uit de midden-steen tijd, rond 6500 voor Chr., toen Engeland al van het vasteland van Europa gescheiden was, doordat aan het einde van de ijstijd onvoorstelbare hoeveelheden ijs en sneeuw waren gesmolten. Daardoor steeg het zeeniveau met maar liefst 65 meter, terwijl we tegenwoordig al in paniek raken over enkele centimeters. De blauwig zwarte, glasachtige Engelse vuursteen was toen voor de jagers/verzamelaars in ons land niet meer bereikbaar, maar het feit dat we bij Plakke III in beperkte mate deze kwaliteitsvuursteen aantreffen toont aan dat de jagers uit de ijstijd er wel degelijk verblijf hebben gehouden. De bizongravure is daarvan het resultaat.

De Heemkundekring Loon op 't Sandt organiseert een tentoonstelling in het Wit Kasteeltje van 3 tot 5 oktober. De bizon van de Plakke zal daar aanwezig zijn. U ook?

Heemkundekring Loon op 't Sandt Anton van der Lee ©Rond de Toren

Tekening van de bizon van de Plakke, gemaakt door Frans Somers, Müllenbach, Dld. De witte vlekken, aangeduid met 'R' zijn recente (ploeg)beschadigingen. De kop is naar beneden gericht naar rechts, de vier poten staan in volle galop dicht bij elkaar, de staart wijst omhoog. De gravure is gemaakt met een stenen burijs en de snede van een stenen mesje. De steen zelf is een kwartsietische zandsteen.